

arkivrapport

- till.** Länsstyrelsen i Södermanlands län
att; Bo G. Svensson
611 86 Nyköping
- från.** Sörmlands museum, Björn Pettersson
- datum.** 2014-11-20
- ang.** **förenklad rapport rörande byggnadsarkeologisk dokumentation vid Överselö kyrka, Överselö socken, Södermanlands län.**

Inledning

I enlighet med länsstyrelsens beslut (1st dnr 433-5309-2013) har Sörmlands museum utfört en byggnadsarkeologisk dokumentation i form av en schaktningsövervakning vid ovan rubricerad kyrka. Undersökningen genomfördes under perioden 2014-06-04 – 2014-06-12. Projektledare samt fält- och rapportansvarig var Björn Pettersson, verksam som arkeolog vid Sörmlands museum.

Stallarholmens församling inkom genom Svensk Klimatstyrning AB, 25 april 2014 med en tillståndsansökan för yttre arbeten i anslutning till sanering av svampangrepp. En markradarundersökning hade dessförinnan genomförts och analysen av denna visade att befintligt berg och lutning var problematisk för kyrkan på den södra sidan. En vattenläcka i mark på södra sidan hade även konstaterats. Den aktuella ansökan omfattade kompletterande avvattningsåtgärder och bearbetande åtgärder på berget för att förhindra ytvatten att följa berget in under byggnaden samt åtgärdande av vattenläckan.

Överselö kyrka har en sådan byggnadshistoria att länsstyrelsen ansåg det motiverat att en byggnadsarkeologisk dokumentation skulle göras innan de föreslagna markarbetena påbörjades.

Detta styrktes av resultaten i den arkeologiska rapporten från 2007, då ett smalt schakt längs södra väggen vid tornet och den södra korsarmen undersöktes i samband med nedläggning av dräneringsrör (Pettersson 2007). Länsstyrelsen bedömde att ytterligare kunskap om kyrkans äldre historia skulle kunna utvinnas i samband med det aktuella planerade markarbetet.

Ytan för det planerade markarbetet uppgick till ca 100 kvadratmeter, med ett djup mellan 0,6-1,5 meter.

Målsättning och syfte

Målsättningen med den byggnadsarkeologiska dokumentationen var att klargöra, kulturlagers tjocklek och innehåll samt förekomst av gravar, murverk eller lösfynd i form av exempelvis runstensfragment eller metallföremål från äldre tid. Vidare behövdes ett detaljerat kunskapsunderlag för att länsstyrelsen skulle kunna bedöma om det skulle krävas ytterligare arkeologiska insatser.

Genomförande

Undersökningen utfördes i två steg, där det första (etapp 1) bestod av att tre schakt (1-3) öppnades, med en sammanlagd yta av 17 m². Den byggnadsarkeologiska dokumentationen föregick anläggningsarbetet och utfördes genom att jorden i schakten undersöktes lagervis med grävmaskin alternativt för hand med skyffel eller skårslev. Påträffade föremål samlades in kontinuerligt. Den undersökta volymen uppgick till cirka 18 m³

Mot slutet av undersökningen gjordes en utvärdering av ytornas potential. Syftet var att bedöma om ytterligare arkeologiska insatser skulle krävas. Efter samråd med länsstyrelsen beslutades att den resterande ej undersökta ytan längs korsarmens södra vägg kunde schaktas utan antikvarisk medverkan och att en avslutande dokumentation (etapp 2) av det öppna schaktet skulle göras, vilken motsvarade drygt 30 m²

Schaktens storlek och läge dokumenteras skalenligt på ritning och samtliga undersökta gravar dokumenterades i plan och profil på uppmättningsritning, jämte lagerbeskrivning. Dokumentationen användes därefter vid framställning av digitala plan- och profiltbilder samt översiktskartor. Ett representativt urval av lager och översikter fotodokumenterades digitalt. Fyra stycken ¹⁴C-prov samlades in ur fyra olika kistgravar (1-4). Tre av dessa skickades till Ångströmlaboratoriet för analys (bilaga 3).

I samband med fältarbetets avslutande genomfördes ett samråd med länsstyrelsen samt kostnadsansvarig, då preliminära resultaten meddelades samt att arbetet i fält var avslutat.

Resultat

I schakt 1 och 2 bestod de övre jordmassorna av omrörd kyrkogårdsjord med stor mängd lösa ben. I schakt 1 påträffades delar av tre stycken skelettgravar (A1-3) med spår efter kistor i form av träfragment och kistspik, 1,4 meter under markytan. I schakt 2 framkom en intakt barngrav (A4) med förmultnad kista samt några nålar, troligtvis av silver eller brons, 1,3 meter under markytan (bilaga 1 & figur 2).

Den ursprungliga markytan framkom på ett varierande djup mellan 0,6-1,5 meter under dagens markyta. I schakt 1 i den västra delen, framkom den ursprungliga markytan av morän med block på 1,5 meters djup. I schakt 2 vid korets östra hörn, framkom ursprunglig markyta i form av sand 1,4 meter under markytan.

Figur 1. Schaktet (etapp 2) vid södra korsarmen där fast berg framkom vid cirka 0,5 meter under dagens markyta i den östra delen. Foto: Björn Pettersson, Sörmlands museum 2014.

Figur 2. Fyra kisthandtag och ett kistbeslag i form av ett järnkors. Handtagen är cirka 15 centimeter breda. Foto: Björn Pettersson, Sörmlands museum 2014.

I schakt 3 mitt för den södra korsarmens östra hörn påträffades berg på 0,6 meters djup. Denna yta innehöll inga spår efter ben eller gravläggningar. I etapp 2 frilades en cirka 7 meter bred bergknalle där den högsta punkten låg 0,5 meter under markytan mitt för den östra delen av den södra korsarmen. Berget fortsatte in under kyrkans grundmur där jorden var fuktig. Mot väster och öster sluttade berget ner under nivån för de orörda naturliga lösa jordlagren.

Fyra kisthandtag samt ett järnkors påträffades som lösfynd i den omrörda kyrkogårdsjorden i schakt 2 (figur 1 & bilaga 4).

Resultatet av ¹⁴C-dateringen av ben från de undersökta gravarna, gav dateringar till perioden senmedeltid och nyare tid, närmare bestämt mitten av 1400-talet och framåt (bilaga 3).

Bilagor

Bilaga 1. Schakt- och anläggningsplan över den byggnadsarkeologiska dokumentationen vid Överselö kyrka. Läget för de undersökta schakten 1-3 med gravarna A1-4 (etapp 1), samt etapp 2 är markerade med streckprickad linje. Skala 1:100.

Bilaga 2. Profiluppmätning av schaktets södra vägg (etapp 1 och 2), mellan punkt A-B. Jämför bilaga 1. Skala 1:100.

Bilaga 3. ¹⁴C-analys av ben ur de undersökta gravarna. Ua-49407 i A1. Ua-49408 i A3. Ua-49409 i A4.

Bilaga 4. Fyndlista.

Referenser

Pettsson, Björn. 2007. Byggnadsarkeologisk dokumentation vid Överselö kyrka, Överselö socken, Strängnäs kommun, Södermanlands län. *Sörmlands museum, Arkivrapport, KN-KUS07-239.*

Administrativa uppgifter

Södermanlands museums dnr: KN-KUS14-111

Länsstyrelsens dnr: 433-5309-2013

Tid för undersökningen: 4-12 juni år 2014

Personal: Björn Pettersson

Belägenhet: Ekonomisk karta över Sverige 10H7f. Upprättad av Rikets allmänna kartverk. Skala 1: 10 000.

N (x) 6588637, E (y) 620940

Koordinatsystem: SWEREF99TM

Höjdsystem: RH70

Undersökt yta: 50 m²

Dokumentationsmaterialet förvaras i Sörmlands museums topografiska arkiv.